

COLUBER *(Laurenti, 1768)* GEMONENSIS

De enig juiste wetenschappelijke naam voor de Balkan-toornslang

Robert Jooris, *Gemoedsveld 3, B-9230
Wetteren, België*

In *Litteratura Serpantium* 15: 148 werd een lijst gepubliceerd m.b.t. de BUDEP-wet. Op deze lijst wordt de Balkan toornslang vermeld met het binomen *Coluber laurenti*, een nomenclatuur die reeds eerder werd toegepast door enkele auteurs (Grüber, 1989: 77-79; Fritz, 1992: 55) en een gevolg is van een publicatie van Schätti en Lanza (1988).

Laatstgenoemde auteurs verwezen in hun publicatie dat de benaming *Coluber gemonensis* (Laurenti, 1768), in courant gebruik sedert het einde van de jaren twintig (Mertens en Müller, 1928), niet meer gebruikt kon worden, daar de type specimens die Laurenti in 1768 gebruikte voor de oorspronkelijke beschrijving van *Natrix gemonensis* meer dan waarschijnlijk behoorden tot het taxon *Coluber viridiflavus*. Schätti en Lanza kwamen tot dit besluit door zich te baseren op de beschrijving door Laurenti van het type materiaal - dat vermoedelijk is verloren gegaan - en van de situering van de 'type locality' (Gemona, Friuli) die meer dan 80 km buiten het tot op heden bekende areaal van *gemonensis* valt. *Natrix gemonensis* Laurenti, 1768 zou hierdoor een ouder synoniem zijn van *Coluber viridiflavus* Lacépède, 1768. Schätti en Lanza stelden dan omwille van het principe van de prioriteit voor *Coluber lauren-*

ti (Bedriaga, 1881) te gebruiken als correcte wetenschappelijke benaming voor de Balkan-toornslang. Het nomen *laurenti* werd door Bedriaga (1881) gebruikt voor de beschrijving van een op het Griekse schiereiland Attika voorkomende variëteit van de Balkan-toornslang, beschreven als *Zamenis gemonensis* var. *laurenti* en die later door diverse auteurs als synoniem werd beschouwd van de nominaatvorm (Schätti en Lanza, 1988). Onder de genus naam *Zamenis* Wagler, 1830 werden in de vorige eeuw verschillende taxa van toornslangen gegroepeerd (Boulenger, 1893). Deze genusbenaming is echter niet meer geldig, daar ze een synoniem is van *Elaphe* Fitzinger, 1833.

Daar in de groep van de westpalearktische toornslangen reeds heel wat taxonomische polemiek is geweest voor wat betreft het groeperen van de taxa in diverse genera (Inger & Clark, 1943; Dowling & Duellmann, 1978; Welch, 1982 en 1983; Schätti, 1988) - met bijhorende verwarring als gevolg - bestond nu ook het gevaar dat deze trend zich verder zou doorzetten in de species-nomenclatuur. Schätti et al. (1991) pleitten daarom voor stabiliteit in de nomenclatuur en richtten zich tot de ICZN voor het behoud van de benaming *Coluber gemonensis* Laurenti, 1768 als correcte wetenschappelijke naam voor de Balkan-toornslang. De stabiliteit van het binomen *Coluber gemonensis* werd door hen gesterkt met het beschrijven van een specimen afkomstig uit Cegar, Croatia (adult mannetje,

MHNG 1357.70) als neotype. In hun voorstel pleiten de auteurs trouwens ook voor het behoud van de naam *Coluber viridiflavus* Lacépède, 1789, een naam die in het gedrang was gekomen door een besluit van de ICZN (opinie 1463, BZN 44:265-267), waardoor van het werk van Lacépède geen gebruik kon gemaakt worden voor nomenclatorische doeleinden, omdat de auteur erin geen binominale benamingen gebruikte. Aan het voorstel van Schätti et al. werd door de ICZN door opinie 1686 (BZN 49,2:174-175) gevolg gegeven. Over het klasseren van alle palearktische toornslangen onder het genus *Coluber* (sensu lato), of het onderbrengen van *gemonensis* in het geslacht *Hierophis* Fitzinger, 1834, een genus waarin alle taxa van de *jugularis-viridiflavus*-groep momenteel gegroepeerd worden (Schätti, 1988), wil ik in deze nota niet uitweiden. Dit is een strikt taxonomische optie en bovendien blijkt, dat de taxonomie van de gehele groep van de palearktische toornslangen nog niet op punt staat. In wezen handelt deze nota enkel over een nomenclatorisch probleem: het gebruik van de speciesbenaming *gemonensis* als enige correcte wetenschappelijke naam voor de Balkan-toornslang.

■ LITERATUUR

- Bedriaga, J. von (1882). *Die Amphibien und Reptilien Griechenlands*. Bull. Soc. Imp. Nat. Moscou 56 (4):278-344.
- Boulenger, G.A. (1893). *Catalogue of the Snakes in the Collection of the British Museum (Natural History)*, vol. 1, London.
- Dowling, H.G. & W.E. Duellmann (1978). *Systematic herpetology: a synopsis of families and higher categories*. Herp. Inf. Search Serv. Publ., New York, vii, 240 p. + viii, 240 figs.
- Fritz, U. (1992). *Zur innerartlichen Variabilität von Emys orbicularis (Linnaeus, 1758)*. 2. Variabilität in Osteuropa und Redefinition von *Emys orbicularis orbicularis* (Linnaeus, 1758) und *E. o. hellenica* (Valenciennes, 1832) (Reptilia, Testudines: Emydidae). Zool. Abh. Mus. Tierk. Dresden, 47 (5):37-77.
- Grüber, U. (1989). *Die Schlangen Europas und rund ums Mittelmeer*. Franckh'sche Verlagshandlung, Stuttgart, 248 p.
- Inger, R.F. & P.J. Clark (1943). *Partition of the genus Coluber*. Copeia 3:141-145.
- Lacépède, F. de (1789). *Histoire naturelle des quadrupèdes ovipares et des serpents*. 2. *Histoire naturelle des Serpents*. Paris.
- Laurenti, J. (1768). *Austriaci Viennensis Specimen Medicum, Exhibens Synopsin Reptilium*, 214 p.
- Mertens, R. & L. Müller (1928). *Liste der Amphibien und Reptilien Europas*. Abh. Senckb. naturf. Ges. 41 (1), 62 p.
- Schätti, B. (1988). *Systematik und Evolution der Schlangengattung Hierophis Fitzinger, 1843*. Diss. Univ. Zürich, 50 p.
- Schätti, B. & B. Lanza (1988). *The scientific name of the balkan whipsnake*. Amphibia-Reptilia 9 (2):199-200.
- Schätti, B., A.F. Stimson & K. Henle (1991). *Case 2675. Natrix gemonensis Laurenti, 1768 (currently Coluber gemonensis), Coluber viridiflavus Lacépède, 1789 and Coluber helveticus Lacépède, 1789 (currently Natrix natrix helvetica): proposed conservation of the specific names*. Bull. Zool. Nomen. 48 (1):50-52.
- Welch, K.R.G. (1982). *Herpetology of Africa: A checklist and bibliography of the orders Amphisbaenia, Sauria and Serpentes*. Krieger, Malabar, 293 p.
- Welch, K.R.G. (1983). *Opmerkingen over de systematiek van de soorten van het genus Coluber van de Oude Wereld*. Litteratura Serpentium 3 (4):117-123.
- Williams, K.L. & V. Wallach (1989). *Snakes of the world. Vol. I. Synopsis of Snake Generic Names*. Krieger, Malabar, 234 p.